

Mobiililaitteiden käytön rajoitukset perusopetuksessa - OPH

Perusopetuslain 29 §:n mukaan

Oppilas ei saa käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunnin aikana lukuun ottamatta niiden käyttöä opettajan luvalla oppimistarkoitukseen taikka rehtorin tai opettajan luvalla henkilökohtaiseen terveydenhoitoon taikka 31 §:ssä tarkoitettuna apuvälineenä.

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Järjestyssäännöillä tai järjestysmääräyksillä tulee määrätä puhelimien ja muiden mobiililaitteiden säilytyksestä oppitunnilla sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana muulloin kuin oppitunneilla.

Perusopetuslain 29 § määrittelee reunaehdot sille, millaisissa tilanteissa puhelinta ja muuta mobiililaitetta voi käyttää oppitunnin aikana. Perusopetuslain 29 § velvoittaa opetuksen järjestäjät määrittämään järjestyssäännöissä puhelimien ja muiden mobiililaitteiden säilytyksestä oppituntien aikana sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä koulupäivän aikana muulloin kuin oppitunnilla. Välituntien, ruokailun ja muun opetuksettoman ajan osalta opetuksen järjestäjälle on annettu toimivalta määritellä käyttö ja säilytys järjestyssäännöissä. Sääntely koskee kaikkia puhelimia ja muita mobiililaitteita, eikä ole merkitystä sillä, kuka laitteen omistaa. Tämä tarkoittaa koulun, oppilaan, oppilaan huoltajan tai jonkun muun omistamia laitteita.

Oppitunnit

Perusopetuksessa oppilas ei saa käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunnin aikana lukuun ottamatta niiden käyttöä opettajan luvalla oppimiseen tai rehtorin tai opettajan luvalla henkilökohtaiseen terveydenhoitoon tai apuvälineenä. Kielto ei ole riippuvainen siitä, kuka oppilaan käytössä olevan laitteen omistaa, vaan häiritsevä käyttö on kielletty kaikilla mobiililaitteilla.

Mobiililaitteen käyttö oppitunnilla oppimiseen

Puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttö on sallittua oppitunnilla oppimiseen opettajan luvalla. Opettajan lupa voi olla joko suullinen tai tarvittaessa kirjallinen ja se voi kattaa esimerkiksi yksittäisen tai useamman oppitunnin.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan opettaja vastaa digitaalisten laitteiden pedagogisesti tavoitteellisesta ja tarkoituksenmukaisesta käytöstä. Digitaalisten laitteiden ja palvelujen käyttö oppitunneilla perustuu opetussuunnitelman perusteiden mukaisiin tavoitteisiin. Lähtökohtaisesti koulu tarjoaa opetuksessa ja oppimisessa käytettävät digitaaliset laitteet. Tieto- ja viestintäteknologian opetuksesta on säädetty perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa ja digitaalisten laitteiden käytön harjoittelu ja oppilaiden digitaalisen osaamisen kehittäminen ovat osa opetussuunnitelman mukaista opetusta.

Puhelimen tai muun mobiililaitteen käytön kieltä ei poissulje velvoitetta opettaa digitaaliseen osaamiseen liittyviä sisältöjä ja taitoja.

Mobiililaitteen käyttö oppitunnilla terveydenhoitoon tai apuvälineenä

Oppilas saa käyttää puhelinta tai muuta mobiililaitetta oppitunnilla terveydenhoitoonsa tai apuvälineenä opettajan tai rehtorin suullisella tai kirjallisella luvalla. Tällöinkään puhelinta tai mobiililaitetta ei saa käyttää opetusta tai oppimista häiritsevällä tavalla. Suullisessa tai kirjallisessa luvassa on hyvä huomioida, koskeeko lupa oppitunnin lisäksi välitunteja, ruokailua, siirtymisiä tai muuta opetuksetonta aikaa. Jos oppilas tarvitsee mobiililaitetta terveydenhoitoon tai apuvälineenä oppitunnin tai koko koulupäivän ajaksi, lupa tulee myöntää.

Puhelinta tai muuta mobiililaitetta on mahdollista käyttää terveydenhoidossa esimerkiksi diabeteksen hoidossa. Kun puhelinta tai muuta mobiililaitetta käytetään terveydenhoitoon, on kyseessä useimmiten pitkäaikaissairaus, jolloin lupaa ei ole tarpeen pyytää tai myöntää toistuvasti, vaan se myönnetään esimerkiksi koko lukuvuotta varten.

Opetussuunnitelman mukaan koululaisen lääkehoidosta vastaavat huoltajat ja lapsi itse oman kehitystasonsa mukaisesti. Tarvittaessa opetuksen järjestäjän yhteiset lääkehoitoon liittyvät toimintamallit voidaan kuvata esimerkiksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa.

Jos puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttö on välttämätöntä oppilaan henkilökohtaiseen terveydenhoitoon, on opettajan tai rehtorin mahdollista saada oppilaan tai laillisen edustajan luvalla nämä tiedot lapsen sairaudesta ja sen vaatimista toimista vanhemmilta, erikoissairaanhoidosta ja kouluterveydenhuollosta. Tämän perusteella opettaja tai rehtori voi antaa luvan puhelimen tai muun mobiililaitteen käyttöön oppitunnilla tai koko koulupäivän ajaksi.

Mobiililaitteita voidaan käyttää koulussa terveydenhoidon lisäksi myös oppilaiden yksilöllisten tarpeiden tukemiseen, toimintakyvyn ylläpitämiseen ja oppilaan tuen tarpeisiin apuvälineenä, esimerkiksi kommunikoinnin tukemiseen ja digitaalisina apuvälineinä. Sääntely ei estä sitä, että oppilas saa käyttää oppilaan toimintakykyä ylläpitäviä digitaalisia laitteita oppimiseen tarvittavina apuvälineinä ja silloin, kun oppilas tarvitsee puhelinta tai mobiililaitetta vammasta aiheutuvan toimintarajoitteensa vuoksi.

Kehitys- ja puhevammainen oppilas saattaa tarvita digitaalisia apuvälineitä esimerkiksi kommunikointiin, tiedon käsittelyyn helpotetussa muodossa sekä toiminnanohjaukseen. Näkövammaiset oppilaat tarvitsevat puhelinta tai muuta mobiililaitetta apuvälineenä koulussa liikkumiseen tai näkemiseen. Sääntely ei estä näiden apuvälineiden käyttöä. Lisäksi perusopetuslain 31 §:n nojalla oppilaskohtaisia tukitoimia tarvitsevalla oppilaalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät erityiset apuvälineet.

Tapauskohtaista suullista lupaa ei tarvitse kirjata oppilastietoihin. Pitkäaikainen kirjallinen lupa, esimerkiksi koko lukuvuoden kattava lupa diabeteksen seurantaan varten, on hyvä kirjata koulun käytössä olevaan oppilastietojärjestelmään. Opetuksen järjestäjä päättää, kuinka pitkäksi aikaa lupa myönnetään. Lupa voi olla esimerkiksi koko lukuvuoden kattava tai toistaiseksi voimassa oleva. Luvasta on hyvä informoida oppilasta opettavia ja ohjaavia tahoja siten, ettei oppilaan tarvitse osoittaa myönnettyä lupaa toistuvasti. Oppilaan terveystiedot ovat julkisuuslain 24 §:n mukaan salassa pidettäviä tietoja. Lupakäytänteissä tulee huomioida se, etteivät ne

tarpeettomasti paljasta oppilaan salassa pidettäviä tietoja. Oikeus salassa pidettävien oppilastietojen käsittelyyn on vain sillä koulun henkilöstöllä, joiden työtehtävät edellyttävät tietojen käsittelyä. Opetuksen järjestäjä voi tallentaa luvan oppilastietojärjestelmään, kun oppilastietojärjestelmä täyttää lainsäädännön vaatimukset esimerkiksi tietosuojasta ja tietoturvasta.

Rajoitukset muulloin kuin oppitunneilla

Perusopetuslain 29 §:n mukaan järjestyssäännöillä tulee määrätä puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana muulloin kuin oppitunneilla. Muulla kuin oppitunnilla tarkoitetaan muun muassa välituntia, ruokailua ja esimerkiksi siirtymisiä paikasta toiseen.

Järjestyssäännöillä voidaan rajoittaa mobiililaitteiden käyttöä välitunnin aikana. Koulu voi esimerkiksi määrätä, että puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käyttö on kielletty kaikilla välitunneilla tai että mobiililaitteiden käyttö on sallittua joillakin välitunneilla tai tietyllä välituntialueella. Opetuksen välissä olevat välitunnit on yleisesti tarkoitettu oppilaiden virkistytymiseen ja yhteisöllisyyden ylläpitämiseen, minkä osaltaan voidaan katsoa edistävän opetuksessa jaksamista ja keskittymistä.

Järjestyssäännöillä voidaan rajoittaa mobiililaitteiden käyttöä myös ruokailun aikana. Ruokailu on opetussuunnitelman perusteiden mukaista ohjattua ja kasvatuksellista toimintaa, jossa harjoitellaan hyviä ruokailutapoja ja -tottumuksia. Kouluruokailun tehtävänä on oppilaiden terveen kasvun ja kehityksen, opiskelukyvyn sekä ruokaosaamisen tukeminen. Ruokailuhetkien aikana keskitytään yhteisöllisyyteen ja ruokailun rauhallisuuteen.

Järjestyssäännöillä voidaan rajoittaa mobiililaitteiden käyttöä lisäksi siirtymisten aikana. Siirtymisillä tarkoitetaan oppilaan siirtymistä luokasta, opetustilasta tai oppimisympäristöstä toiseen, esimerkiksi liikuntapaikalle tai ruokailuun.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on arvioinut mobiililaitteiden käytön rajoittamisen lainsäädännön perustuslain mukaisuuden. Perustuslakivaliokunnan mukaan sääntely mobiililaitteiden käytön rajoittamisesta työpäivän aikana muulloin kuin oppitunneilla ei muodostu ongelmalliseksi. Eduskunnan sivistysvaliokunta on mietinnössään pitänyt tärkeänä opetuksen järjestäjien mahdollisuutta määrätä käyttökielto koko koulupäivän ajaksi. Asiaa on sivistysvaliokunnan mukaan hyvä tarkastella mm. ikäsidonnaisesti.

Mobiililaitteen välttämätön käyttö tulee kuitenkin aina sallia. Välttämättömällä käytöllä tarkoitetaan esimerkiksi yhteydenottoa huoltajaan opettajan luvalla, jos oppilas on sairastunut. Oppilaalla on aina oikeus ilman koulun henkilöstön lupaa hätätilanteessa ottaa yhteyttä viranomaiseen, esimerkiksi soittaa hätänumeroon. Välttämätöntä käyttöä ei voi kieltää järjestyssäännöissä.

Opetushallitus suosittelee, että opetuksen järjestäjät laativat välitunneille, siirtymisiin ja ruokailuun sellaiset järjestyssäännöt, jotka edistävät turvallista opiskeluympäristöä, oppimista ja keskittymiskykyä, rajoittavat puhelimen häiritsevää käyttöä, edistävät liikunnallista elämäntapaa, tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimista kasvokkain sekä hyviä ruokailutapoja. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttöä rajoitetaan tai niiden käyttö kielletään kokonaan välitunneilla ja siirtymisissä. Opetushallituksen

näkemyksen mukaan puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käyttö tulisi kieltää kokonaan ruokailussa.

Mobiililaitteen välttämätön käyttö

Yhteydenotto huoltajaan

Jos oppilaalla on pakottava tarve olla yhteydessä huoltajaan koulupäivän aikana, voi tämä toteutua opettajan luvalla. Opettaja voi tätä tarkoitusta varten antaa oppilaalle luvan tarvittavaksi ajaksi hänen oman puhelimensa tai muun mobiililaitteen käyttöön. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi lapsen sairastuminen koulupäivän aikana tai muut vastaavat ennalta arvaamattomat ja poikkeukselliset tilanteet. Mobiililaitteen käyttö pakottavissa tilanteissa tulee mahdollistaa kaikissa tilanteissa, myös silloin, kun laite on otettu oppilaalta haltuun häiritsevän käytön vuoksi. Käytännössä tämä voi tapahtua niin, että opettaja tai rehtori antaa luvan puhelimen käyttöön. Koulun on hyvä kertoa huoltajille etukäteen, miten kouluun voi olla yhteydessä, jos lapsi täytyy kiireellisen asian takia saada kiinni koulupäivän aikana.

Hätänumeroon soittaminen

Oppilaalla on aina oikeus ilman koulun henkilöstön lupaa hätätilanteissa ottaa yhteyttä viranomaiseen, esimerkiksi soittaa hätänumeroon. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi hengenvaaralliset sairastapaukset, onnettomuudet ja vaaratilanteet. Koulun tulee suunnitella ja ohjeistaa oppilaat, että oppilaat tietävät, miten koulussa voi soittaa hätänumeroon.

Mobiililaitteen säilyttäminen

Opetuksen järjestäjän tulee perusopetuslain 29 §:n mukaan hyväksyä järjestyssäännöt peruskouluille. Järjestyssäännöt ohjaavat kaikkea perusopetusta koskevan lainsäädännön nojalla järjestettyä koulujen ja työsuunnitelman mukaista opetusta ja siihen liittyvää toimintaa. Järjestyssäännöillä tulee määrätä puhelimien ja muiden mobiililaitteiden säilytyksestä oppitunnilla sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana muulloin kuin oppitunneilla. Oppilaiden tulee noudattaa järjestyssääntöjä mukaan lukien niiden määräykset puhelimien ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä.

Säilyttämisen osalta puhelimet ja muut mobiililaitteet voidaan määrätä järjestyssääntöjen nojalla säilytettäväksi koulupäivän aikana häiriöttömässä tilassa (ei ääntä tai värinää) esimerkiksi oppilaan laukussa, puhelinparkissa, oppilaan lukollisessa kaapissa tai muussa soveltuvassa paikassa. Jos koulu käyttää puhelinparkkia, sen käyttö on hyvä suunnitella, ohjeistaa ja vastuuttaa koulussa selkeästi. Koulun keräämät laitteet, kuten puhelinparkissa säilytyksessä olevat laitteet, ovat koulun vastuulla. Koulu on tällä perusteella velvollinen järjestämään keräämiensä laitteiden riittävän valvonnan sekä korvausvastuussa laitteiden mahdollisesta katoamisesta tai rikkoutumisesta säilytyksen aikana. Jos järjestyssäännöissä puhelimet ja muut mobiililaitteet sen sijaan velvoitetaan säilyttämään koulupäivänaikana oppilaan laukussa, taskussa, oppilaan lukollisessa kaapissa tai muutoin oppilaan hallussa, vastuu laitteesta on oppilaalla itsellään.

Erilaisten laitteiden kuten esimerkiksi puhelimien, kellopuhelimien ja kuulokkeiden säilyttämisestä voidaan antaa järjestyssäännöissä eri määräykset. Järjestyssäännöissä voi myös olla eri määräyksiä eri-ikäisille oppilaille.

Seuraukset laitteen epäasiallisesta käytöstä ja sääntöjen rikkomisesta koulussa

Mobiililaitteen järjestyssääntöjen vastaiseen, epäasialliseen tai häiritsevään käyttöön koulussa voidaan puuttua perusopetuslaissa säädetyillä kasvatuksellisilla toimilla, kurinpitokeinoilla ja turvaamistoimilla, esimerkiksi kasvatuskeskustelulla, jälki-istunnolla, puhelimen haltuun ottamisella tai määräämällä oppilas poistumaan. Perusopetuslain 36 d §:n mukaan rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 tai 4 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista. Puhelin tai muu mobiililaitte katsotaan perusopetuslain tarkoittamaksi häiritseväksi esineeksi, jos oppilas häiritsee sillä omaa tai toisen oppilaan oppimista tai opettajan opettamista. Myös oppilaan puhelimen äänetön opetukseen liittymätön käyttö voi olla häiritsevää käyttöä, vaikka tällä ei häirittäisi muita oppilaita tai opettajaa. Tällöin oppilas häiritsee käytöllään omaa oppimistaan.

Jos haltuun otettavaa mobiililaitetta hallussaan pitävä oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla tai koulun opettajalla on oikeus käyttää sellaisia mobiililaitteen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Voimakeinojen käyttö on viimesijainen keino.

Perusopetuslain 36 f §:n mukaan mobiililaitteen haltuun ottamisesta on ilmoitettava oppilaan huoltajille mahdollisimman pian. Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Jos häiritsevä laitteen käyttö jatkuu, myös kasvatuskeskustelu tai jälki-istunto voivat tulla kysymykseen.

Perusopetuslain 36 §:n mukaan opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta. Lain 36 b §:n mukaan rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa luokkahuoneesta tai muusta opetustilasta taikka koulun tilaisuudesta oppilas, joka ei noudata laissa tarkoitettua poistumismääräystä. Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen. Perusopetuslain 36 a §:n mukaan oppilaan määräämisestä poistumaan on ilmoitettava oppilaan huoltajalle.

Käytännön tilanteissa opettaja pyytää ensin oppilasta laittamaan puhelimen tai muun mobiililaitteen pois. Jos oppilas ei tottele, opettaja pyytää oppilasta antamaan laitteen opettajalle. Jos tämäkään pyytäminen ei tehoa, opettaja voi ottaa laitteen oppilaalta ja tarvittaessa käyttää voimakeinoja, jos oppilas tekee vastarintaa. Toinen vaihtoehto on määrätä oppilas poistumaan tilasta ja viimesijaisena keinona poistaa oppilas tilasta, jos oppilas tekee vastarintaa. Voimakeinojen käyttö on viimesijainen keino.

Perusopetuslain 36 g §:n mukaan haltuun otettu häirintään käytetty mobiililaitte tulee luovuttaa oppilaalle oppitunnin tai koulun tilaisuuden päättymisen jälkeen. Jos on todennäköistä, että häirintä oppitunnin jälkeen jatkuu, häirintään käytetty mobiililaitte tulee luovuttaa oppilaalle viimeistään työpäivän päättyessä.

Jos häiritsevä laitteen käyttö jatkuu, myös kasvatuskeskustelu tai jälki-istunto voivat tulla kysymykseen.

Perusopetuslain 36 e §:ssä säädetty oikeus tarkastaa oppilaan tavarat ei ole mahdollista puhelimen tai muun mobiililaitteen haltuun ottamiseksi.